

Мельник В.І., Погріщук Г.Б., Погріщук О.Б.

ІННОВАЦІЙНІ ЗМІНИ В ЕКОНОМІЦІ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ

В роботі здійснено аналіз сутнісно-змістового контенту інновацій та інноваційного процесу з метою розкриття окремих його складових та визначення їх впливу на процес формування інноваційно-орієнтованої економіки. Для досягнення поставленої мети у статті висвітлено позиції багатьох науковців щодо змісту та характеристик інновацій та представлено багатовекторний розгляд інновацій з позицій дискретності інноваційного процесу, фаз життєвого циклу інновації, сфер застосування, результату. Виділено переваги інноваційного типу розвитку економіки та обґрунтовано чинники, що перешкоджають у здійсненні інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Ключові слова: інновації, інноваційний процес, економіка, інноваційні зміни, інноваційно-орієнтований тип виробництва.

Постановка проблеми. Обґрунтування системи інноваційних змін в економіці потребує проведення обдуманого ефективного політики, що передбачає об'єднання економічних, екологічних і соціальних процесів з метою досягнення раціонального використання природних та виробничих ресурсів та їхнього оптимального розподілу.

За умови недостатнього обсягу інвестиційних ресурсів найприйнятнішою є інноваційно-орієнтована модель розвитку, оскільки саме вона дозволить нашій державі, в межах забезпечення національних потреб, оптимально використовувати наявні економічні ресурси. Таку модель розвитку також можна використати при плануванні розвитку окремих територій на галузевому та підприємницькому рівнях. Вона може слугувати базовою основою для здійснення розширеного відтворення для підприємств усіх форм власності та пропагатором використання інноваційних ідей та продуктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційного розвитку та його впливу на виробничі системи досліджуються в працях В.П. Александрова, Ю.М. Бажала, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, С.С. Герасимчука, П.Н. Завліної, М.І. Крупка, А.Я. Кузнецова, О.О. Лапко, В.Г. Мединського,

Б.Й. Пасхавера, В.М. Петрова, В.П. Семиноженка, Н.М. Сіренко, В.П. Ситника, В.М. Трегобчука, Р.А. Фатхутдінова, Л.І. Федулової, М.Г. Чумаченка, В.С. Шебаніна, О.В. Шубравської, Й. Шумпетера та ін. Втім, особливо актуальним в сучасних умовах господарювання є дослідження кола питань щодо розробки та впровадження інноваційних змін у виробничі процеси, здійснення науково обґрунтованих процесів модернізації в системі екологобезпечного ведення виробництва та формування на цій основі інноваційно-орієнтованого типу виробництва.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є обґрунтування багатовекторного контенту інновацій та інноваційного процесу, розкриття окремих його складових та визначення їх впливу на процес формування інноваційно-орієнтованої економіки. Завдання дослідження передбачають: розкриття сутнісно-змістової характеристики інновацій; розгляд інновацій з позицій дискретності інноваційного процесу, фаз життєвого циклу інновації, сфер застосування, результатів впровадження. Для формування прогресивних структурних зрушень в економіці на основі інноваційних змін виділити переваги інноваційного типу розвитку та обґрунтувати чинники, що перешкоджають у здійсненні інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Опис основного матеріалу дослідження. Здійснення якомога повної реалізації досягнень науково-технічного прогресу, розширення масштабів робіт, пов'язаних з розробкою і впровадженням у суспільне виробництво нововведень вимагають об'єктивні умови розвитку соціально-економічних структур. Тому особливої актуальності набуває нарощування інноваційного потенціалу, оскільки лише він здатен забезпечити виживання в умовах конкурентної боротьби, а особливо в умовах

© Мельник Вікторія Іванівна, д.е.н., доцент, професор кафедри економіки підприємств і корпорацій, Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ, м. Вінниця, тел.: +38(067)9942127, e-mail: melnyk.vc@mail.ru

Погріщук Галина Борисівна, к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів і кредиту, Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ, м. Вінниця, тел.: +38(098)3347788, e-mail: g.pogrishchuk@mail.ru

Погріщук Олег Борисович, аспірант ТНЕУ, м. Тернопіль, тел.: +38(098)3347788, e-mail: g.pogrishchuk@mail.ru

майбутнього дефіциту матеріально-технічних ресурсів, а надто природних [1].

Що ж до сутнісно-змістового контенту інновацій, інноваційного процесу та інноваційно-орієнтованої економіки, то окремі елементи окресленої проблеми досить часто розглядаються в наукових працях багатьох науковців.

Справедливо відзначає Ю. Бажал, що основні положення інноваційної теорії розвитку розробляв український науковець М. Туган-Барановський [2, с.22]. Ключові положення якої підтримували такі відомі діячі у сфері економічної науки як: Кейнс Дж.М. [3]. та Росту У. [4]. Так, Росту У. в своїй праці «Теоретики економічного зростання від Давида Юма до нинішніх часів» наголошує, що «В Європі послідовність розвитку ідей економічного зростання та бізнесових циклів така: від Туган-Барановського до Шпітгофа, далі до «Ліги Націй» Хаберлера і за тим – «Бізнесові цикли» Шумпетера» [5]. Кейнс Дж.М. також висловлювався, що симпатизує школі, яку представляють такі учені як Туган-Барановський М., Шумпетер Й., Холт К., Шпітгоф А. [6,7,8,9].

У своїй відомій праці «Промислові кризи у сучасній Англії, їх причини і вплив на народне життя» (1894р.) Туган-Барановський М. представив дослідження, де обґрунтував різні підходи до визначення циклічного характеру розвитку економіки і зробив заключення про залежність величини попиту на капітал від рівня розвитку технічного прогресу [6].

Завершити обґрунтування теорії М. Туган-Барановського щодо визначення впливу внутрішніх чинників, які обумовлюються технічними змінами в структурі основного капіталу на економічний розвиток, вдалося Й. Шумпетеру. Саме він увів до наукового вжитку категорію інновація і на цій основі створив цілісну теорію інновацій. Й. Шумпетер визначив інновацію як «комбінування новим способом існуючих факторів виробництва, втілених у нових заводах, і, як правило, в нових фірмах, або нові товари чи ще не випробувані методи виробництва, або виробництво з використанням нових засобів виробництва» [7, с.24]. Нові комбінації в підсумку виводять економічну систему на новий рівень рівноваги, а їхнім безпосереднім результатом можуть бути виготовлення нового, невідомого споживачеві блага. Це може бути відкриття нових технологій і нових способів комерційного використання товару; освоєння нових ринків збуту; відкриття нових джерел сировини; проведення реорганізації виробництва та ін. [7, с.44]. Друкер П. побачив в інновації «скоріше економічний, ніж технологічний термін» [10]. Інновацію він

визначає як «підвищення потенціалу людських і матеріальних ресурсів з метою виробництва матеріальних цінностей» [10, с.27]. Підхід, запропонований Друкером, дає змогу говорити про здатність інновацій до самовідтворення на основі підсилення ефекту різних типів інновацій, здійснюваних на підприємстві в процесі економічної діяльності. «Самі по собі спеціальні знання не здатні дати конкретні результати. У суспільстві знань конкретних результатів досягає не працівник. Окремий працівник є «центром витрат», а не «центром прибутку». Конкретних результатів досягає організація [10, с.50]. Таким чином, методологічно об'єднуються поняття інновацій, економічної діяльності та інноваційного розвитку підприємства. Портер М. розглядає інновацію як результат впровадження нових в контексті конкурентної стратегії фірми на ринку [11, с.244]. Він зазначає: «Інновація створює конкурентні переваги. Після того як фірма досягне конкретних переваг на основі нововведення, вона зможе їх утримувати лише на основі постійного вдосконалення, пошуку нових, більш складних форм» [11].

Поняття «інновація» не можна обмежувати новими технологіями або новою технікою, інновація стає значним джерелом економічного прогресу. Ілляшенко С. сформулював наступні загальні характеристики інновації [12]:

- спрямованість інновацій на досягнення економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або інших видів ефекту, що, в свою чергу, підвищує ефективність функціонування підприємства, що їх впроваджує;

- загальне охоплення всіх сфер діяльності підприємства (організаційної, економічної, виробничої, соціальної, технологічної, екологічної і т.ін.);

- направленість на створення конкурентоспроможних товарів і послуг, які задовольняли б бажання споживачів.

Холт К. стверджував, що вже до початку 80-х років налічувалося понад 100 визначень поняття інновація. При цьому історично склалося два принципових підходи до самого розуміння сутності інновації [8].

Симпатіки першої теорії під інновацією розуміють результат процесу пізнання, втілений у вигляді нової продукції, нової технології, нового методу, введення нових елементів, принципів, підходів до реалізації економічної діяльності замість існуючих чи паралельно діючим, тобто нововведення, створене на основі наукового знання. Другий підхід трактує інновацію не тільки як кінцевий результат, а й власне процес доведення наукового відкриття або технічного винаходу до стадії практичного використання,

коли воно починає давати економічний ефект, тобто той процес, в ході якого відкриття або винахід набуває економічного змісту [13].

Через інноваційні зміни технологічної чи управлінської діяльності підприємство досягає конкурентних переваг, економічного зростання, лідерства на ринку. Знання, що набувають фізичної форми, стають інноваціями тільки в процесі виробництва продукції або послуг.

Перебуваючи в економічному обороті, маючи свій внутрішній потенціал і динамічність, інновації виявляють здатність до постійного відтворення. Тільки участь у виробництві товару дозволяє говорити про інновації як економічну категорію. Здійснювані на підприємстві науково-дослідні роботи (НДР) або дослідно-конструкторські розробки (ДКР), що не втілені в інноваційному продукті, не можуть бути інновацією. Так, за визначенням Боженка О.М., інновація – це продуктована в організації, реалізована в економічному обороті конкурентна перевага, сконцентрована в комерціалізованому продукті у вигляді технологій, ліцензій, патентів, товарів тощо [14, с.146].

Барнетт Х. трактує «інновацію» з соціологічної точки зору, він пропонує розглядати дане поняття під кутом формування нової думки, способу поведінки індивіда або руху предмету, що має якісно нові характеристики порівняно з попередніми аналогами [15].

Мюллер Р. пропонує розглядати поняття «інновація» як зміну (активну чи пасивну) визначеної системи відносно зовнішнього середовища її функціонування [16].

Спільною характеристикою майже усіх сучасних економічних досліджень є те, що «інновація» в них визначається як якісні зміни. А вирішальною ознакою, що характеризує інновації, є здобуття можливості використання нововведення на рівні як господарюючого об'єкта так і економічної системи загалом. При цьому для суб'єкта інноваційної діяльності важливим є фактор піонерського впровадження інновацій порівняно з іншими учасниками, що займаються аналогічною діяльністю та формують новий тип ведення національного господарства.

Погоджуємось з твердженням, що інновація – це нововведення, використання якого призводить до якісних змін у виробництві з метою отримання соціально-економічної вигоди (ефекту) [17, с.22]. Основою інноваційного розвитку є випереджувальні інвестиції, зокрема фінансові, високий рівень фахових знань, широка інформатизація, потужний інтелектуальний потенціал суспільства.

Проведений аналіз тлумачень суті інновацій дозволяє визначити інноваційний процес як безперервне відтворення конкурентних переваг, що характеризується приростом компетенцій і перетворенням їх у товар з метою комерційної реалізації в економічній діяльності. При цьому в основі інноваційної діяльності лежить науково-технічний прогрес, наукові дослідження, що протікають безупинно, що і дозволяє характеризувати інноваційну діяльність як процес. У нашій роботі поняття «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес» будемо вважати ідентичними. Таким чином, доведено що, інноваційна діяльність підприємств – це діяльність з розробки, організації та просування нових видів технологій, товарів, послуг, спрямованих на задоволення виявлених нових потреб суспільства.

Вчені економісти Р. Солоу, Й. Шумпетер, Б. Твісс, Е. Денісон та інші надавали великого значення науково-технічному прогресові поряд із природними і трудовими ресурсами, вважаючи його важливим джерелом економічного зростання. Інноваційний процес – це єдиний процес, що поєднує освіту, науку, технології, економіку, підприємництво та управління. Він триває від зародження ідеї до її комерційної реалізації [18]. Інноваційний процес – це процес перетворення знань в інновації, який можна представити як ланцюг подій, що виходять від знань, ідей наукових досліджень до створення інновацій, їх поширення та впровадження. Таким чином, інноваційний процес охоплює увесь комплекс відносин: освіту, науку, виробництво, обмін, розподіл, споживання.

Розглядаючи інноваційний процес в комплексі названих відносин, необхідно виокремити важливу особливість інновацій – невизначеність їх результату, що зумовлює ризик марності інноваційної діяльності. Як відомо, лише 20% наукових результатів стають інноваціями, а решта: винаходи, нові технології, організаційні пропозиції і т.п. – залишаються «припадати пилюкою на полиці». Тобто між нововведенням і його впровадженням існує значний розрив, прірва, подолати яку вдається незначній кількості нововведень.

У зв'язку з цим доцільно розглядати інноваційний процес через стадії життєвого циклу інновації. Співвідношення і послідовність поданих стадій утворюють різні моделі інноваційного процесу. На сьогодні відомо шість моделей, а саме: лінійна, лінійно-послідовна, інтерактивна, інтегрована, мережева і когнітивна. Основними цілями вдосконалення моделей інноваційного розвитку, їх послідовного переходу однієї в іншу є: подолання результатив-

ного розриву між основними етапами життєвого циклу, скорочення часу і витрат у тривалості циклу від ідеї до її втілення в життя [19].

Інноваційний тип розвитку втілюють за допомогою інноваційної моделі. Інноваційна модель розвитку економіки – це теоретичне вираження інноваційних пріоритетів, напрямів, структур, мотивацій, стратегій, механізмів; тощо, які спрямовані на формування інноваційного типу розширеного відтворення національних економік.

Що стосується інноваційного процесу, то він об'єктивно зберігає свою етапність, зокрема етап спаду, тому будь-яка інновація, врешті-решт, втрачає свою новизну.

У такій ситуації з континууму моделей «наздоганяючого розвитку», «сталого розвитку» та «випереджаючого розвитку» перспективною може стати тільки концепція випереджального розвитку, сутність якої полягає в тому, що планований на перспективу результат повинен не тільки перевищувати базовий варіант, а й перевершувати порівнювальний з базовим конкурентний аналог, при цьому в його можливому розвитку у планованому періоді. У першу чергу, в ній повинна бути скерованість на інновації, які забезпечать у прогнозованому майбутньому конкурентні переваги, що характеризуються більшою корисністю і привабливістю для споживача.

Орієнтація на інноваційний тип розвитку економіки підсилить активізацію інноваційної діяльності суб'єктів аграрного господарювання, що дозволить розпочати реорганізацію економіки, розвивати наукомістке виробництво, яке є одним з основних чинників, що забезпечують економічне зростання [20].

До чинників, які створюють перешкоди у здійсненні інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, можна віднести наступні дві групи – виробничі та економічні (внутрішні та зовнішні). Щодо першої групи (виробничих чинників), то найсуттєвіший вплив здійснюють низький рівень інноваційного потенціалу підприємств, неповна інформація щодо появи нових технологій, недостатня інформація про можливі ринки збуту, невикористані можливості по розвитку інтеграційних зв'язків з іншими товаровиробниками та організаціями, пошук висококваліфікованих кадрів та ін.

До економічних труднощів при здійсненні інноваційної діяльності на першому місці знаходиться: низький капіталообіг та недостатність грошових потоків; недостатня державна підтримка (в тому числі фінансова); висока вартість нововведень, яка досить часто є завищеною; платоспроможний попит на нові види продуктів, як правило, є низьким; високий

рівень економічного ризику, досить тривалий термін окупності інновацій та ін.

Проаналізовані нами характеристики інновацій як продукту (фізична форма) і як інноваційного процесу (динамічна форма) в їхній діалектичній єдності дають уявлення про інновації як цілісну економічну категорію.

Що стосується кількісних оцінок впливу на зростання ВВП, то Р. Солоу пропонує здійснювати оцінку впливу цього чинника на рівні 80% [18, с.429]. Так, згідно з твердженням Р. Солоу, в причинах зростання інвестицій необхідно бачити тільки 12% збільшення виходу продукції в розрахунку на одну люд./год., а близько 87,5% – у технологічних змінах [18, с.71]. Широко висвітлений в літературі досвід економічного зростання країн-лідерів підтверджує, що еволюційний процес в економіці здійснюється саме через інновації, наслідком чого є нова економічна політика. Тому країна, яка стоїть осторонь від «інноваційних змагань», залишається останньою в ієрархії розвитку світової спільноти.

Лідером у цих змаганнях на сучасному етапі є США, оскільки на їхню частку за останні півстоліття припадає майже 60% усіх технічних інновацій. За твердженням С. Валдайцева, США стали однією з найбагатших країн світу насамперед завдяки кращій організації інноваційного процесу та ефективному використанню знань і навичок фахівців з різних країн світу [21]. Проте з категоричністю цього судження не цілком можна погодитися, оскільки багатство США можливо більшою мірою формується за рахунок пограбування непрямыми, а в різні історичні періоди і прямими шляхами багатьох країн світу, а приклад США в інноваційній політиці вартий уваги.

Дослідження, здійснене ІВМ за ініціативи фірми декількома науковими центрами США у співпраці з англійським журналом «Економіст», виявило значну позитивну кореляцію між інвестиціями у високі технології, зростанням продуктивності праці та функціонуванням економіки загалом не тільки США, а й низки інших розвинених країн. Аналіз показав, що капіталовкладення в інформаційні технології забезпечують 35% приросту ВВП і 50% приросту продуктивності праці. Інноваційний тип економічного зростання демонструють промислові країни Європи, США, Японія. Так, в розвинених країнах 25% трудових ресурсів сьогодні зайнято у сфері науки і високих технологій. У США 8% трудових ресурсів дають більше 20% ВВП. У період з 1995 по 2000 рр. в ЄС було створено 1,5 млн. нових робочих місць в індустрії високих технологій і 5,5 млн. робочих місць в індустрії, що вимагає вищої освіти. У найближчі 10 років дефіцит нау-

кових співробітників в ЄС становитиме близько 700 тис. чоловік. Перше місце у світі за рівнем фінансування науково-дослідних робіт займає Ізраїль – 4,3% ВВП, США – 2,2% ВВП, у Франції на потреби науки відраховується 3% ВВП [22].

Таким чином, теорія і практика сучасного менеджменту переконливо доводять, що інноваційна діяльність є домінуючим фактором економічного розвитку. Однак не можна не відзначити, що специфіка інноваційної діяльності визначає подвійний вплив на динаміку економічного зростання підприємств. Такий вплив проявляється в тому, що знову розроблені й удосконалені продукти, нові і модернізовані технології, нові організаційні форми видозмінюють структуру економічної системи підприємства, створюючи нові види діяльності та ліквідуючи старі. Інновації, з одного боку, розкривають нові можливості для розширення економіки, а з іншого – руйнують економічну рівновагу, вносять невизначеність в економічну динаміку. Цей процес «творчого руйнування», тобто безперервного оновлення виробничої діяльності, був описаний Й. Шумпетером, який вважав свою теорію найадекватнішою інтерпретацією економічного процесу [7]. Враховуючи, що об'єктивні процеси інноваційної діяльності перебувають під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, а також віддалених термінів проявів економічного ефекту і значних інвестицій, ризику збитків, недоотриманої вигоди або втрати вкладених коштів стають неминучими. Цим можна пояснити невисокий рівень інноваційної активності.

З приводу нерівномірності інноваційної активності в науковій літературі існують протилежні думки. Г. Менш пояснює нерівномірність інноваційної активності особливостями ринкової економіки, стверджуючи, що підприємці приступають до впровадження радикальних інновацій тільки тоді, коли починається падіння ефективності інвестицій у традиційних напрямках і сповзання економіки у фазу депресії, тобто впровадження базисних інновацій є єдиною можливістю прибуткового інвестування і, врешті-решт, інновації долають депресію [23]. Аналогічну позицію займає К.Ковтуненко [24], який також вважає, що погіршення стану фірми породжує стимули до інновацій, а коли справи йдуть добре, підприємці не прагнуть щось змінювати в налагодженому виробництві. Саме в періоди тривалих економічних криз і відбувається перехід фірми від стратегії максимізації прибутку (якої вона дотримується в період процвітання) до стратегії мінімізації відносного ризику. Поки існуючі технології приносять достатній прибуток, прагнення до інновацій невелике, оскільки

інноваційна діяльність завжди пов'язана з ризиком. Коли ж настає криза і перспективи в традиційних галузях погіршуються, ризик інновацій не є непереборною перешкодою, оскільки інвестиційні альтернативи можуть здатися ще більш ризикованими.

Протилежну точку зору з приводу впливу інноваційних процесів на економічне зростання відстоювали Х. Фрімен [25] і Дж. Кларк [26]. Вони вважають, що економічні кризи швидше гальмують, ніж прискорюють впровадження інновацій. У важкий період підприємствам не до технологічних інновацій, адже інноваційні ризики дуже великі. І тільки процвітаюче підприємство, впевнене у перспективах розширення ринку і зростання прибутку, може проявляти підвищену інноваційну активність.

Цей підхід до визначення поняття інновацій, дозволяє чіткіше визначити й види інновацій щодо окремих галузей народного господарства, виокремлюючи технологічні (продуктові і процесні), організаційні (управлінські), маркетингові (ринкові) та ін.

Створення базисних (фундаментальних) інновацій у сфері нових матеріалів, інформатизації, мікроелектроніки, біотехнології спонукає до структурних зрушень в традиційних галузях АПК. Разом з цим виникають нові, незаповнені ринкові ніші, які направлені на задоволення якісно інших споживчих потреб, що не спостерігались раніше [27].

Концепція стратегічного управління інноваційною діяльністю направлена на забезпечення довгострокової (стабільної) конкурентної переваги організації, що досягається за рахунок циклічного та безперервного здійснення інноваційної діяльності з використанням інструментів стратегічного аналізу ситуації на ринку та виявлення перспектив подальшого розвитку інновацій на підприємстві та ринку, залучення та концентрації коштів підприємства на найперспективніших напрямках інноваційної діяльності із стратегічної точки зору.

Для опрацювання завдань по координації діяльності з питань науки і техніки ще на початку 60-х років ХХ сторіччя було розпочато пілотний проект Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), у межах якого групою фахівців було розроблено документ «Керівництво Фраскаті», яким пропонувалась стандартизація практики щодо оцінки експериментальних розробок й досліджень. Назва документа походить від назви італійського міста Фраскаті, де й було розроблено та затверджено перший варіант методичних рекомендацій щодо оцінки експериментальних розробок й досліджень. Останню редакцію вищевказаного документа

було прийнято у 2004р., яким згідно із запропонованими рекомендаціями під «інновацією» слід розуміти результат інноваційної роботи, який можна отримати як наслідок реалізації на ринку нового або вдосконаленого продукту; нової або вдосконаленої технології або технологічного процесу, що було представлено та використано на практиці; запропонованому на ринку новому підході до забезпечення соціальних або споживчих послуг [28, с.30-31].

Здійснюючи дослідження щодо ретроспектив даного поняття, то ще у першому нормативно-правовому документі, який втілено Європейським Союзом в рамках «Зеленої Книги про інновації» у 90-х роках ХХ ст. представлено тлумачення терміну «інновація», що визначається як [29]:

- удосконалення та підвищення якісних характеристик товарів і послуг;
- розширення меж реалізації продукції, впровадження нових методів виробництва, просування на ринок;
- впровадження якісно нових форм управління, організаційних методів, умов праці, підвищення кваліфікації кадрів.

У Регламенті № 294/2008 Європейського парламенту від 11.03.2008р. «Про створення Європейського інституту інновацій та технологій» наведено дещо інше роз'яснення терміну – «інновація» розглядається як процес, або його кінцевий результат, за наявності якого нові суспільні ідеї, які відповідають його економічним потребам та створюють нові товари, послуги чи підприємницькі моделі, які успішно запроваджено на ринку, чи потенційно здатні формувати нові ринково-організаційні моделі [29, с.90]. Проте, на нашу думку, таке розкриття сутності поняття можна трактувати як статистичне представлення матеріалу.

Відповідно до сучасних вимог інноваційний процес слід розглядати як принцип організації системи управління, що не є дискретним процесом, а тому виникає необхідність до формування нової, більш ефективної структури його здійснення, що потребує суттєвих витрат для оплати праці висококваліфікованих спеціалістів, що будуть його реалізовувати;

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / ред. Л. І. Федулова. – К.: Основа, 2005. – 552 с.
2. Бажал Ю. Економічна теорія технологічних змін / Ю. Бажал. – К.: Знання, 1996. – 240 с.
3. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс. – М.: Прогресс, 1978. – 498 с.
4. Rostow W. W. Theorists of Economic Growth from David Hume to the Present: with a perspective on the next century. N.-Y.: Free Press, 1990, p. 261.
5. Юм Д. Исследование о человеческом понимании / Д. Юм., пер. с англ. – М.: Прогресс, 1995. – 927 с.
6. Туган-Барановский М.И. Промышленные кризисы в современной Англии, их причины и влияние на народную жизнь. Спб., 1894.

капітальних вкладень у створення дослідних потужностей та придбання сучасної техніки; забезпечення фінансовими ресурсами поточних витрат на здійснення інноваційної діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Концептуальною ознакою сучасних економічних досліджень є те, що «інновація» в них визначається як якісні зміни, що здійснюються з метою отримання соціально-економічного ефекту. Вирішальною характеристикою інновації є здобуття можливості використання нововведення на рівні як господарюючого об'єкта так і економічної системи загалом.

Для підвищення ефективності виробничої діяльності надзвичайно важливе значення належить активізації інноваційної діяльності, адже без цього неможливе формування прогресивних структурних зрушень в економіці. Враховуючи вищевикладене, інноваційний тип виробництва є пріоритетним у розвитку економіки, а діяльність направлена на його формування відіграє провідну роль у забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників у найближчій перспективі та створює передумови стратегічного розвитку усіх галузей економіки.

Від удосконалення й запровадження нових технологічних процесів та оновлення основних виробничих засобів безпосередньо залежить екологічна безпека виробництва. Нині ж значна частина вітчизняних товаровиробників використовують у своїй діяльності морально та фізично застаріле обладнання, в переважній більшості ще досі застосовують застарілі технології виробництва, що негативно позначається на навколишньому природному середовищі.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у необхідності розробки й впровадження у виробництво інноваційних технологій, що викликано потребою забезпечення зростаючого населення планети доступними, якісними та натуральними товарами. При цьому виникає питання визначення шляхів розвитку виробництва в контексті поєднання усіх факторів інноваційного розвитку та забезпечення мінімізації шкідливого впливу на навколишнє природне середовище.

7. Шумпетер И. Теория экономического развития: исследования предпринимательской прибыли, капитала, кредита и цикла конъюнктуры / И. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.
8. Holt K. The Management of Produkt innovations / K. Holt. – Batterford: *Next Century*, 1983.
9. Shpitgof Arthur. Österreichs Finanzen und der Krieg, zus. mit Franz Meisel. Duncker & Humblot / Arthur Shpitgof. – München; Leipzig, 1915.
10. Друкер П. Эффективное управление. Экономические задачи и оптимальные решения / П. Друкер; пер. с англ. Н. Коневская. – М.: Фаир-Прес, 2012. – 285 с.
11. Портер М. Конкуренция / М. Портер; пер. с англ. О. Л. Пелявский. – М.: Вильямс, 2006. – 602 с.
12. Илляшенко С. М. Инновационные риски и их классификация / С. М. Илляшенко // *Актуальні проблеми економіки*. – 2005. – № 4. – С. 93-103.
13. Блауг М. Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past / М. Блауг // – СПб.: Экономик, 2008. – 458 с.
14. Боженко О. М. Інноваційний потенціал підприємств та ефективність його використання [Електронний ресурс] / О. М. Боженко // *Наукові записки Української академії друкарства*. – 2011. – № 1. – С. 146-149. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nz_2011_1_25.pdf.
15. Barnett H. G. Innovation: the Basis of Cultural Change / H. G. Barnett. – New York: McGraw-Hill Book Company, 1953. – 448 p.
16. Muller R. Das Management der Innovation / R. Muller. – Frankfurt am Mein, 1973.
17. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету ім. Франка, 2001. – 608 с.
18. Solow R. The Economics of Resources or the Resources of Economics / R. Solow // *The American Economic Review*. – 1974. – Vol. 64. – № 2. – P. 1-14.
19. Осадчая И.М. Циклов экономических теория / И.М.Осадчая // *Большая советская энциклопедия*: в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров. – 3-е изд. – М.: Советская Энциклопедия, 1978. – Т. 22. – С. 557.
20. Ксьонжик І.В. Реалізація інноваційного потенціалу сільсько-господарських підприємств як основа розвитку сільських територій / І. В. Ксьонжик, Ю. О. Волович // *Науковий вісник НУБіП. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. – 2013. – Вип. 181. – Ч. 2. – С. 186-191.
21. Валдайцев С. Антикризисное управление на основе инноваций / С. Валдайцев. – М.: Проспект, 2005. – 312 с.
22. Мельник О.М. Класифікація типів, видів і моделей економічного розвитку / О.М. Мельник // *Інституційний репозитарій Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет ім.Вадима Гетьмана»*. – 2014. – Вип. 2. – С. 456-467. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/7320/1/Melnyk.pdf>
23. Mensch G. Stalemate in Technology: Innovations Overcome the Depression / G. Mensch. – Ballinger – Cambridge (Massachusetts), 1979.
24. Ковтуненко К. В. Комерціалізація як процес впровадження і підтримки інноваційних розробок / К. В. Ковтуненко, Ю. В. Гутарева // *Інноваційна економіка*. – 2013. – № 10. – С. 93-97.
25. Freeman C. The Economics of Industrial Innovation; 2nd edn. Frances Pinter / K. Freeman C. – London, 1982. – 38 p.
26. Кларк Д. Б. Философия богатства: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past / Джон Бейтс Кларк. – СПб.: Экономик, 2008. – С.134-137.
27. Гавриш В. І. Проблеми інноваційного розвитку енергетичної складової АПК України / В. І. Гавриш // *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. – 2010. – Вип. 4 (57). – С. 27-35.
28. Organization for Economic Cooperation and Development. (1963). Frascati Manual «Proposed standard practice for surveys of research and experimental development». The first official recommendations for research and statistics development in member countries of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) adopted at the meeting of the OECD. Italy: Frascati. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://big_economic_dictionary.-academic.ru/13352
29. Regulation number 294/2008 of the European Parliament of 11 March 2008 On establishment of the European Institute of Innovation and Technology. Document of the European Union in the context of the «Green Book of Innovation». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://big_economic_dictionary.-academic.ru/15284

REFERENCES

1. Fedulova, L.I. (Eds.). (2005). *Innovative development of economy: model, system management, public policy*. Kyiv: ID «Osнова».
2. Bazhal, Yu. (1996). *Ekonomichna teoriia tekhnolohichnykh zmin [Economic theory of technological change]*. Kyiv: Znannya [in Ukrainian].
3. Keynes, Dzh. (1978). *Obshhaja teoriija zanjatosti, procenta i deneg [The General Theory of Employment, Interest and Money]*. Moscow: Progress [in Russian].
4. Rostow, W.W. (1990). *Theorists of Economic Growth from David Hume to the Present: with a perspective on the next century*. New-York: Free Press.
5. Yum, D. (1995). *Issledovanie o chelovecheskom ponimanii [Study on human understanding]*. Moscow: Progress [in Russian].

6. Tugan-Baranovskiy, M.I. (1894). *Promyshlennye krizisy v sovremennoj Anglii, ih prichiny i vliyanie na narodnuju zhizn'* [Industrial crises in modern Britain, their causes and impact on people's lives]. Saint Petersburg: N.p. [in Russian].
7. Shumpeter, I. (1982) *Teorija jekonomicheskogo razvitija: issledovanija predprinimatel'skoj pribyli, kapitala, kredita i cikla konjunktury* [The theory of economic development: study of business profits, capital, credit and conjuncture cycle]. Moscow: Progress [in Russian].
8. Holt, K. (1983). *The Management of Produkt innovations*. Batterford: Next Century.
9. Shpigtog, A. (1915). *Österreichs Finanzen und der Krieg, zus. mit Franz Meisel*. Duncker & Humblot. München; Leipzig: N.p.
10. Druker, P. (2012). *Effective management. Economic problems and optimal solutions*. (N. Konevskaia, Trans). Moscow: Fair-Pres.
11. Porter, M. (2006). *Competition*. (O. Pelyavskiy, Trans). Moscow: Vilyams.
12. Ilyashenko, S.N. (2005). Innovacionnye riski i ih klassifikacija [Innovation risks and their classification]. *Aktualni problemi ekonomiki – Recent economic problems*, 4, 93-103 [in Russian].
13. Blaug, M. (2008). *Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past*. Saint Petersburg: Ekonomik.
14. Bozhenko, O.M. (2011). Innovatsijnyj potentsial pidpriemstv ta efektyvnist' joho vykorystannia [The innovative potential of enterprises and efficiency capacity of of its use]. *Naukovi zapiski Ukrayinskoyi akademiyi druzarstva – Scientific notes Ukrainian Academy of Printing*, 1, 146-149 [in Ukrainian]. [nbuv.gov.ua](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nz_2011_1_25.pdf). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nz_2011_1_25.pdf.
15. Barnett, H.G. (1953). *Innovation: the Basis of Cultural Change*. New York: McGraw-Hill Book Company.
16. Muller, R. (1973). *Das Management der Innovation*. Frankfurt am Mein: N.p.
17. Krupka, M.I. (2001). *Finansovo-kredytnyj mekhanizm innovatsijnoho rozvytku ekonomiky Ukrainy* [Financial and credit mechanism of innovation development of economy of Ukraine]. Lviv: Publishing center of Lviv Franko National University [in Ukrainian].
18. Solow, R. (1974). The Economics of Resources or the Resources of Economics. *The American Economic Review*, 64, 2, 1-14.
19. Osadchaya, I.M. (1978). *Cycles of economic theory*. A.M. Prokhorov (Ed.). The Great Soviet Encyclopedia: in 30 Vol. 3 issue, Vol. 22. Moscow: Soviet Encyclopedia [in Russian].
20. Ksonzhik, I.V., & Volovich Yu.O. (2013). Realizatsiia innovatsijnoho potentsialu sil's'ko-hospodars'kykh pidpriemstv iak osnova rozvytku sil's'kykh terytorij [Implementing innovative potential of agricultural enterprises as a basis for rural areas] *Naukoviy visnik NUBiP. Ser.: Ekonomika, agrarniy menedzhment, biznes – Scientific Herald NUBiP. Ser.: economics, agricultural management business*, 181, 2, 186-191 [in Ukrainian].
21. Valdajcev, S. (2005). *Antikrizisnoe upravlenie na osnove innovacij* [Crisis management based on innovation]. Moscow: Prospekt [in Russian].
22. Mel'nyk, O.M. (2014). Klasyfikatsiia typiv, vydiv i modelej ekonomichnoho rozvytku. [Classification of types, kinds and models of economic development]. *Institutsiyniy repozitarij Derzhavnogo vishchogo navchalnogo zakladu «Kiyivskiy natsionalniy ekonomichniy universitet im. Vadima Get'mana» – Institutional Repository State higher education institution «Kyiv Vadim Get'man National Economic University»*, 2, 456-467 [in Ukrainian]. ir.kneu.edu.ua. Retrieved from: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/7320/1/Melnyk.pdf>
23. Mensch, G. (1979). *Stalemate in Technology: Innovations Overcome the Depression*. Ballinger: Cambridge (Massachusetts).
24. Kovtunenka, K.V. & Hutareva, Yu.V. (2013). Komertsializatsiia iak protses vprovadzhennia i pidtrymky innovatsijnykh rozrobok [Commercialization of a process implementation and support innovation]. *Innovatsiyna ekonomika – Innovative Economy*, 10, 93-97 [in Ukrainian].
25. Freeman, C. (1982). *The Economics of Industrial Innovation; 2nd edn*. Frances Pinter. London: N.p.
26. Klark, D.B. (2008). *Philosophy of wealth: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past*. Saint Petersburg: Ekonomik.
27. Gavrish, V.I. (2010). Problemy innovatsijnoho rozvytku enerhetychnoi skladovoi APK Ukrainy [Problems of innovative development of the energy component of agro-industrial complex of Ukraine]. *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomor'ia – Bulletin of Agricultural Science Black Sea*, 4 (57), 27-35 [in Ukrainian].
28. Organization for Economic Cooperation and Development. (1963). Frascati Manual "Proposed standard practice for surveys of research and experimental development". The first official recommendations for research and statistics development in member countries of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) adopted at the meeting of the OECD. Frascati. big_economic_dictionary.ru. Retrieved from: http://big_economic_dictionary.-academic.ru/13352
29. Regulation number 294/2008 of the European Parliament of 11 March 2008 On establishment of the European Institute of Innovation and Technology. Document of the European Union in the context of the "Green Book of Innovation". big_economic_dictionary.ru. Retrieved from: http://big_economic_dictionary.-academic.ru/15284